

"Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

BAŞ, N. ALTUN, F. (2020). Ortaokul Öğrencilerindeki Gelecek Beklentilerinin Açıklanmasında Okula Bağlılık, Okul Yaşam Kalitesi ve Akademik Başarının Rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (1), 197-213.

Ortaokul Öğrencilerindeki Gelecek Beklentilerinin Açıklanmasında Okula Bağlılık, Okul Yaşam Kalitesi ve Akademik Başarının Rolü (*)

Nurgül BAŞ (**)

Fatma ALTUN (***)

Öz: Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin gelecek beklentilerinde okul yaşam kalitesi, okula bağlılık ve akademik başarının yordayıcı rollerini incelemektir. Ayrıca gelecek beklentisinin cinsiyet, ebeveyn tutumu, ailenin gelir ve eğitim düzeyi gibi bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi de bu çalışmanın alt amaçlarıdır. Araştırma grubunu 701 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Ergen Gelecek Beklentileri, Okula Bağlılık ve Okul Yaşam Kalitesi ölçekleri kullanılmıştır. Analizler sonucunda öğrencilerin okul yaşam kalitesi ve okula bağlılık düzeylerinin gelecek beklentilerini anlamlı düzeyde yordadığı bulgulanmıştır. Gelecek beklentisinin tüm alt boyutlarında erkek öğrencilerin puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn tutumlarını "destekleyici ve hoşgörülü" ile "koruyucu" olarak algılayan öğrencilerin gelecek beklenti puanları ebeveynlerinin tutumlarını "dengesiz" ve "kararsız" olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Gelecek beklentisinin "İş ve Eğitim" alt boyutunda yüksek aylık gelire sahip olan öğrencilerin ve baba eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin "İş ve Eğitim" ile "Din ve Yaşam" alanlarındaki gelecek beklentilerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin gelecek beklentilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda dikkate alınması gereken okul ve aileyle ilgili değişkenlere dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Beklentisi, Okul Yaşam Kalitesi, Okula Bağlılık, Akademik Başarı, Ergen.

The Role of School Engagement, Quality of School Life and Academic Success in Explain of Future Expectation in Secondary School Students

Abstract: The current study focused on to investigating the predictive roles of quality of school life, school engagement and academic success in the future expectation of secondary school students. Also, to be examined of the future expectation according to some demographic variables like gender, parental attitude, parent's income and the level of parent's education, was the other aim of the study. The research group contains for 701 secondary school students. The personal information form, the scales of the future expectation in adolescents, the school engagement and the school life quality were used in this study. As a result of the analyses, it was found that the quality of school life and the level of the school engagement enhance the future expectations significantly. It was understood that the points of male students were higher than the points of female students in

*) Bu çalışma ilk yazara ait yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**) Uzm. Psk. Dan. Milli Eğitim Bakanlığı Karaçoban Binpınar Ortaokulu (eposta: nurgulbas2@gmail.com) ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0003-0279-3844>

***) Dr.Öğr.Üyesi Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü (eposta: faltun@trabzon.edu.tr) ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0001-8523-7768>

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate for Authors & Researchers intihal incelemesinden geçirilmiştir.

all sub dimensions of the future expectations. It was found that the scores of the students' future expectations were significantly higher in the families having supportive, tolerant and preserver attitude than in the families having unbalanced and undecided attitude. It was seen that the students having a high monthly income had higher future expectations points in "Job and Education" sub dimension. Also the students whose fathers having high level of education had higher future expectations scores in the dimensions of "Job and Education", "Religious and Life". The results give an emphasis to the variants of the school and family for enhance the students' future expectations.

Keywords: Future Expectations, Quality of School Life, School Engagement, Academic Success, Adolescent

Makale Geliş Tarihi: 31.01.2020

Makale Kabul Tarihi: 09.03.2020

I.Giriş

Gelecek beklentisi; bireylerin gelecekle ilgili görüş, ilgi, endişe ve düşüncelerini içeren bilişsel haritalardır (Nurmi,1991). Bireylerin geleceğe dair beklentilerini; çevrelerinde olan kişilerle iletişim biçimi, ailesinin bireyden beklentileri, bireyin kendisinden beklentileri, sosyal ortamı, akademik başarısı, okulun fiziksel imkanları, sosyal etkinliklerin çeşitliliği ve bu etkinliklerden yararlanma isteği şekillendirmektedir (Yavuzer, Demir, Meşeci ve Sertelin, 2005). Gelecek beklentisi umutlu ve umutsuz olmak üzere iki boyutta incelenir. Umutlu gelecek beklentisi, geleceğe olumlu olarak bakmak ve gelecekle ilgili olumlu beklentilere sahip olma duygusunu ve kişilerin gelecekte karşılaşılabileceği olumsuz durumlarla baş edebilmelerini ifade etmektedir (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008). Gelecekte olumlu beklentileri olan bireyler, geleceğe karşı umutla bakarlar ve gelecekte olumsuz beklentileri olan kişilere göre daha iyimserdirler. Bu bireyler gelecekte başarıya ulaşmak ve beklentilerini yerine getirmek için daha çok çalışırlar (MacLeod ve Byrne, 1996). Umutsuz gelecek beklentisi ise bireylerin yaşamış oldukları olumsuz durumlardan yola çıkarak geleceğe daha olumsuz bakmaları ve yaşamlarından kaygı duymaları olarak tanımlanabilmektedir (Şanlı Kula ve Saraç, 2016). Geleceğe umutsuz bakan bireylerde hedeflerinden vazgeçme veya yanlış tercihler yapma gibi davranışlar ortaya çıkmaktadır (Koçak ve Çepni, 2017).

Geleceğe dair beklentilerin oluştuğu en belirgin gelişim dönemi ergenliktir. Ergenlik dönemi; ergenlerin kişilik oluşumu, mesleğe yönelme, toplumsal rolleri üstlenme ve geleceğin şekillenmesi açısından önemli bir dönemdir. Öğrenciler ergenlik döneminde kişilik oluşumu, mesleğe yönelme, liseyi kazanma, toplumsal rollere uyum sağlama gibi görevleri yerine getirmektedirler. Ergenlerin geleceklerinin şekillenmesinde aileleri, öğretmenleri, arkadaşları, okul yöneticileri ve diğer çevresel faktörlerin etkisi bulunmaktadır (Uluçay, Özpolat, İşgör, Taşkesen, 2014). Ergen bireylerin okulda geçirdikleri zaman dikkate alındığında geleceklerinin şekillenmesinde ve gelecek beklentilerinin oluşmasında okulun etkisinin önemli düzeyde olduğu ve okuldaki faktörlerden etkilendiği söylenilebilir. Buradan yola çıkılarak ergenlerin geleceğe dair olumlu beklentiye sahip olabilmeleri için okulu sevmeleri ve okula karşı olumlu tutum geliştirmeleri gerekmektedir. Bu tutumlar ise okula bağlılık ve okul yaşam kalitesi ile yakından ilişkilidir.

Okula bağlılık, öğrencinin kendisini okula ait hissetmesi ve okulun amaçlarını benimsemesi olarak tanımlanmıştır (Finn, 1993). Öğrenciler okula karşı aidiyet duygusu hissettiklerinde okulla özdeşim kurmaları dolayısıyla okula bağlanmaları kolaylaşmaktadır (Finn ve Voekl, 1993). Okulun fiziksel imkanları, öğretmen-öğrenci iletişimi, öğrenci-öğrenci iletişimi, öğrencilerin okul kurallarında fikirlerini sunmaları gibi etmenler öğrencilerin okula bağlılıklarını artıran faktörler arasındadır (Özdemir, Sezgin, Şirin, Karip ve Erkan, 2010). Bu faktörler öğrencilerin okulda mutlu ve okuldan memnun olmaları şeklinde tanımlanan okul yaşam kalitesi (Mok ve Flynn, 2002) üzerinde de etkilidir. Zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçiren öğrencilerin hayatlarında okul yaşam kalitesinin önemli bir rolü bulunmaktadır (Mok ve Flynn, 2002). Okul yaşam kalitesi yüksek olan öğrenciler okula daha çabuk adapte olabilmekte, uyum sürecini daha kolay atatabilmekte; okul yaşam kalitesi düşük düzeyde olan öğrenciler ise davranış problemlerini daha sık yaşamakta ve akademik başarılarının düşük olduğu görülmektedir (Karatzias, Power ve Swanson, 2001). PISA sınavlarında zirvede olan okullarda yapılan araştırma sonuçları da öğrencilerin algıladıkları okul yaşam kalitesinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Yoon ve Jarvinen, 2016). Benzer şekilde okula bağlılık düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik motivasyon ve başarı beklentilerinin de yüksek olduğu bildirilmektedir (Goodenow ve Grady, 1993).

Okula bağlılık kavramı, okul yaşam kalitesinden etkilendiği gibi okul yaşam kalitesi de okula bağlılık kavramından etkilenmektedir. Öğrencilerin okul yaşam kalitesi arttıkça onların okula bağlılıklarının da artabileceği beklenmektedir. Bu durumu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Doğan ve Çelik (2014) okula bağlılığın okul yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir rolünün olduğunu vurgulamıştır. Dönmez (2016) yapmış olduğu araştırmada okula bağlılık ve okul yaşam kalitesi arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Öğrencinin; ailesi, öğretmen, yönetici ve akran grubu arasındaki görüş birliği ve uyum; öğrencinin kendisini mutlu ve güvende hissetmesini sağlamakta böylece öğrencinin okuldan memnun olmasına yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan okul ortamından memnun olup kendilerini okula ait hisseden öğrencilerin hem akademik başarılarını hem diğer yönlerini geliştirmek adına daha çok çaba sarf ettikleri bilinmektedir (Marks, 1998). Okula duyulan bağlılık öğrencilerin akranları ve öğretmenleriyle kurdukları iletişimi de olumlu yönde etkilemektedir (Van Maele ve Van Houtte, 2011). Yapılan çalışmalar (Dimitrellou ve Hurry, 2019; Kızmaz, 2006) öğrencilerin aidiyet duygusunu yaşamak, duygusal destek ve davranışsal normları kazanmak için arkadaş çevresinde bulunmayı tercih ettiklerini ve bir grup içinde olmaktan zevk aldıklarını ortaya koymaktadır.

II. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Öğrencilerin geleceğe yönelmeleri ve geleceğe dair beklentilerinin oluşması ortaokul döneminde ortaya çıktığı için bu çalışmada ortaokul öğrencileri yer almaktadır. Yüksek gelecek beklentisine sahip öğrencilerin okulu amaçlarına ulaşmak için bir yol olarak gördükleri ve okuldan en iyi şekilde yararlanmaya çalıştıkları söylenilebilir. Bu nedenle öğrencilerin kendilerini okula ait hissetmeleri ve okulda mutlu olmalarının sağlanması önemli görülmektedir. Öğrencilerin okuldan memnun olma hali okulda bulunan pek çok

faktörlerden etkilenmektedir. Bu çalışma kapsamında gelecek beklentisini etkileyen okulla ilgili faktörler; okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve akademik başarı olarak ele alınmıştır. Bu araştırmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin gelecek beklentisi düzeylerinde okul yaşam kalitesi, okula bağlılık ve akademik başarının yordayıcı rollerini incelemektir. Araştırmanın alt amacı ise öğrencilerin gelecek beklentilerinin cinsiyet, algılanan ebeveyn tutumları, anne-baba eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik gelir düzeyi gibi ailesel değişkenler açısından incelenmesidir.

III.Yöntem

A. Araştırma Modeli

Bu çalışma; nicel araştırma yaklaşımlarından ilişkisel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. İlişkisel araştırma modelleri iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018).

B.Çalışma Grubu

Çalışma grubu oluşturulurken tesadüfi olmayan-amaçlı (nonrandom) araştırma yöntemlerinden olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu modelde kolayca ulaşılabilen bir örneklemden verilerin toplanması ifade edilmekte ve işgücü, para ve zamandan tasarruf edilmesi amaçlanmaktadır (Frankel, Wallen ve Hyun, 1990).

Bu çalışmadaki araştırma grubu Erzurum ilinde öğrenim gören 701 (Kız= 356, %50.8, Erkek= 327, %46.6, Belirtmeyen=18, %2.6) ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Anne ve baba eğitim düzeyine bakıldığında anne eğitim düzeyinin okuryazar olmama (%45.5) durumunun en fazla olduğu; baba eğitim düzeyine bakıldığında ise baba eğitim düzeyinin çoğunlukla ortaokul (%34.) olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 466'sının (%66.5) ebeveynlerinin tutumlarını güven verici, destekleyici ve hoşgörülü olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin akademik başarıları olarak alınan son dönem not ortalamaları 20 ile 100 arasında değişkenlik gösterirken grubun akademik not ortalaması 70.21'dir (SS=16.29). Ailenin gelir düzeyine göre incelendiğinde ise çalışma grubunun yarısından fazlasının orta düzeyde (%59.8) aylık gelire sahip olduğu görülmektedir. Çalışma grubuna ait detaylı tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Ortaokul Öğrencilerine Ait Bazı Tanımlayıcı Bulgular

Değişkenler	f	%
Cinsiyet		
Kadın	356	50.8
Erkek	327	46.6
Belirtmeyen	18	2.6
Anne Eğitim Düzeyi		
Okuryazar değil	319	45.5
Okuryazar	105	15.0
İlkokul	130	18.5
Ortaokul	115	16.4
Belirtmeyen	32	4.6
Baba Eğitim Düzeyi		

Okuryazar değil	55	7.8		
Okuryazar	134	19.1		
İlkokul	132	18.8		
Ortaokul	238	34.0		
Lise	88	12.6		
Üniversite	37	5.3		
Belirtmeyen	17	2.4		
Aylık Gelir				
Düşük	90	12.8		
Orta	407	58.1		
Yüksek	184	26.2		
Belirtmeyen	20	2.9		
Ebeveyn Tutumları				
Bakıcı ve Otoriter	18	2.6		
Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü	466	66.5		
Dengesiz ve Kararsız	15	2.1		
İlgisiz ve Kayıtsız	22	3.1		
Koruyucu	164	23.4		
Belirtmeyen	16	2.3		
Akademik Başarı	Ortalama	SS	Min.	Mak.
	70.21	16.29	20.0	100.0

C. Veri Toplama Araçları

1. Kişisel Bilgi Formu. Bu form ortaokul öğrencilerinin demografik bilgilerini öğrenmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Formda ortaokul öğrencilerinin cinsiyeti, anne ve babanın eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, akademik başarı, ebeveyn tutumlarına dönük sorular yer almaktadır. Akademik başarı, öğrencilerin en son dönemki not ortalamasıyla sınırlı tutulmuştur.

2. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EBGÖ) ergenlerin gelecek beklenti düzeylerini ölçmek amacıyla McWhirter ve McWhirter (2008) tarafından geliştirilen toplam 25 maddeden oluşan 7'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek, Tuncer (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. "İş ve Eğitim", "Evlilik ve Aile", "Din ve Toplum", "Sağlık ve Yaşam" olmak üzere toplam dört alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .93 bulunmuştur. Yapılan korelasyona göre bütün faktörler arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu faktörlerden en yüksek ilişki (.67) "İş ve Eğitim" ile "Din ve Toplum" faktörleri arasında, en düşük ilişki (.38) ise "Evlilik ve Aile" ile "Sağlık ve Yaşam" faktörleri arasında bulunmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin ortaokul örnekleme için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik çalışmalarından önce KMO ve Barlett değerlerine bakılmış ve elde edilen değerlerin (KMO= 0.93, Barlett $\chi^2=8471.18$, $sd= 300$, $p< .001$) faktörlenebilirliğe uygun olduğu görülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %61.57'sini açıklayan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. İlk iki faktör orijinal ölçeğin faktör yapısıyla benzerlik gösterirken son faktör orijinal ölçekteki "Din ve Toplum" ile "Sağlık ve Yaşam" faktörlerinin birleşimi şeklinde olup üçüncü faktörün "Din ve Yaşam" olarak adlandırılması uygun bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yönteminden yararlanılarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı .94; "İş ve Eğitim" alt boyutunun

iç tutarlılık katsayısı .91, “Evlilik ve” alt boyutu .93, “Din ve Yaşam” alt boyutu ise .86 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerler, ölçeğin ortaokul yaş grubu için uygun olduğunu göstermektedir.

3.Okula Bağlılık Ölçeği. Bu ölçek Fredricks, Blumenfeld, Friedel ve Paris (2004) tarafından geliştirilmiş olup Türkçe’ye uyarlanması Çengel, Totan ve Çöğmen (2017) tarafından yapılmıştır. Davranışsal, duyuşsal ve bilişsel boyut olmak üzere toplam üç alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan açımlayıcı faktör analizine göre, özdeğeri 1’den büyük olan 3 faktörlü yapıyı işaret etmektedir (KMO= 0.92, Barlett $\chi^2= 3316,72$, $sd= 171$, $p< .001$). Açıklanan toplam varyans %49.39 olarak bulunmuştur, birinci faktör varyansın %35.18’ini, ikinci faktör %7.44’ünü, üçüncü faktör %6.77’sini açıklamıştır. Okula Bağlılık Ölçeği’nin alt ölçeklerinin test-tekrar test katsayılarının .40-.56 arasında, Cronbach alfa katsayılarının .68-.80 arasında, McDonald omega katsayılarının ise .74-.85 arasında değiştiği bulunmuştur.

4.Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği. Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği Sarı (2007) tarafından geliştirilmiştir. Statü, Okula Yönelik Duygular, Öğretmen-Öğrenci İletişimi, Okul Yönetimi, Öğrenci-Öğrenci İletişimi olmak üzere toplam 5 alt boyuttan oluşan beşli Likert tipi bir ölçektir. Sarı (2012) ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini tekrar test etmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında toplam varyansın %46.92’sini açıkladığı görülmektedir. “Statü” alt boyutunun .69, “Okula Yönelik Duygular” alt boyutunun .82, “Öğretmen-Öğrenci İletişimi” alt boyutunun .83, “Okul Yönetimi” alt boyutunun .77, “Öğrenci-Öğrenci İletişimi” alt boyutunun ise .80 Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları bulunmuştur (Sarı, 2007).

D.Verilerin Analizi

Uygulama sonucunda toplanan veriler SPSS programının 23.0 versiyonu ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı, basıklık ve çarpıklık değerleri ile test edilmiştir. EGBÖ’nün uyarlanmasında açımlayıcı faktör analizi ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı kullanılmıştır. Verilerin analizinde değişkenlerin birbiri ile ilişkisini tespit etmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Bağımsız gruplar *t* testi, ANOVA, Çoklu Regresyon Analizi ve bağımlı değişken ile ebeveyn tutumları incelenirken Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

IV.Bulgular

Bulgularda ilk olarak değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği basıklık ve çarpıklık değerleri ile test edilmiş olup, elde edilen değerlerin -1.50 ve +1.50 arasında olduğu ve normal dağılıma uygun olduğu sonucu elde edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Değişkenlere ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı Bulgular

Değişkenler	N	Min.	Mak.	Ort.	SS	Skewness	Kurtosis
İş ve Eğitim	-1.33	1.00	7.00	5.60	1.39	-1.33	1.20
Evlilik ve Aile	701	1.00	7.00	4.77	1.88	-.70	-.60

Din ve Yaşam	701	1.00	7.00	5.43	1.43	-1.19	1.02
Okula Bağlılık	701	1.77	5.00	3.54	.56	-.01	-.16
Okul Yaşam Kalitesi	701	1.63	5.00	4.01	.60	-.92	.60
Akademik Başarı	642	20.00	100.00	70.21	16.29	-.33	-.60

A. Gelecek Beklentisinin Yordanmasına İlişkin Bulgular

Gelecek beklentisinde okula bağlılık, okul yaşam kalitesi ve öğrencilerin akademik başarısının rolü çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Regresyon analizi yapılmadan önce değişkenler arasında bağlantı probleminin olup olmadığını tespit etmek için bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Bulunan sonuçlara Tablo 3’de yer verilmiştir. Tabloya bakıldığında değişkenler arasındaki ilişkinin en yüksek .49 olduğu görülmüştür. Buna göre kurulan modelde çoklu bağlantı probleminin olmadığı sonucu bulunmuştur. Çoklu doğrusal bağlantı problemi, bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin yüksek olması durumunda meydana gelmektedir ve bağımsız değişkenlerin tahmin gücünün azalmasına neden olmaktadır (Eroğlu, 2010).

Tablo 3. Gelecek Beklentisi ile Okula Bağlılık, Okul Yaşam Kalitesi ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		1	2	3	4
1.	Gelecek Beklentisi	1	.23**	.19**	.1**
2.	Okula Bağlılık		1	.49**	.35**
3.	Okul Yaşam Kalitesi			1	.23**
4.	Akademik Başarı				1

*= $p < .05$, **= $p < .01$

Çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış olup analiz sonucunda bulunan verilen Tablo 4’te verilmiştir. Tablo 4’e bakıldığında çoklu regresyon analizinde kurulan modelin anlamlı olduğu ($F_{3,638}=15.15$, $p < .01$) görülmüştür. Ölçüt değişkeni olarak seçilen gelecek beklentisini yordayıcı değişkenler olarak seçilen akademik başarı, okula bağlılık, okul yaşam kalitesinin açıklandığı varyansın %6 ($R^2 = .07$, $\Delta R^2 = .06$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Gelecek Beklentisinin Yordanmasına İlişkin Model Özeti

Model	R	R ²	ΔR^2	TSH	Değişim İstatistikleri			
					ΔR^2	ΔF	df ₁	df ₂
1	.26	.07	.06	1.23	.07	15.15	3	638

$p < .01$ TSH= Tahmini Standart Hata

Gelecek beklentisinin açıklanmasına dönük regresyon katsayıları Tablo 5’te sunulmuştur. Buna göre okula bağlılık ($\beta = .16$, $p < .01$), okul yaşam kalitesi ($\beta = .10$, $p < .01$) değişkeninin gelecek beklentisini anlamlı düzeyde yordadığı fakat akademik

başarının ($\beta = .07, p > .05$) çoklu regresyon modeline anlamlı katkısının olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 5. Çoklu Regresyon Modelinde Gelecek Beklentisini Açıklayan Katsayılar

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standart Sayılar	t	p	
	B	SH	β			
1	Sabit	2.78	.39	-	.21	.00
	Okula Bağlılık	.34	.09	.16	.48	.00
	Okul Yaşam Kalitesi	.24	.10	.10	.41	.01
	Akademik Başarı	.01	.00	.07	.47	.14

SH= Standart Hata

B. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Ebeveyn Tutumlarına Göre İncelenmesi

Öğrencilerin gelecek beklentisi düzeylerinin ebeveyn tutumlarına göre gösterdiği farklılıklar, gruplardaki kişi sayıları dikkate alındığında Kruskal Wallis ile incelenmiştir. Tablo 6'ya bakıldığında “İş ve Eğitim” alt boyutu ($X^2 = 24.67, p = .000$) ile “Din ve Yaşam” alt boyutunun ($X^2 = 14.63, p = .006$) ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; “Evlilik ve Aile” alt boyutunun ($X^2 = 3.39, p = .495$) ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 6. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Ebeveyn Tutumlarına Göre İncelenmesi

EBGÖ Alt Faktörleri	Gruplar (Ebeveyn Tutumları)	N	Sıra Ortalaması	X^2	P
İş ve Eğitim	Baskıcı ve Otoriter	18	234.53	24.67	.000
	Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü	456	353.30		
	Dengesiz ve Kararsız	15	175.13		
	İlgisiz ve Kayıtsız	22	235.55		
	Koruyucu	164	355.40		
	Toplam	685			
Evlilik ve Aile	Baskıcı ve Otoriter	18	280.06	3.39	.495
	Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü	456	347.17		
	Dengesiz ve Kararsız	15	341.83		
	İlgisiz ve Kayıtsız	22	294.20		
	Koruyucu	164	345.01		
	Toplam	685			
Din ve Yaşam	Baskıcı ve Otoriter	18	259.00	14.63	.006
	Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörülü	456	356.93		
	Dengesiz ve Kararsız	15	202.07		
	İlgisiz ve Kayıtsız	22	307.48		
	Koruyucu	164	330.30		
	Toplam	685			

C.Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre İncelenmesi

Öğrencilerin gelecek beklentisinin alt boyutlarının ailenin aylık gelirine göre farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile incelenmiş ve sonuçlara Tablo 7’de yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde “Evlilik ve Aile” ($F_{2,678} = .16, p > .05$) ile “Din ve Yaşam” alt boyutlarının ($F_{2,678} = .19, p > .05$) ailenin aylık gelirine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. “İş ve Eğitim” alt boyutunun ($F_{2,678} = 4.75, p < .01$) ailenin aylık gelirine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Ailenin Aylık Gelirine Göre İncelenmesi

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
İş ve Eğitim	Gruplar Arası	18.25	2	9.12		.009	0.01
	Gruplar İçi	1303.80	678	1.92			
	Toplam	1322.04	680		4.75		
Evlilik ve Aile	Gruplar Arası	1.09	2	.54			
	Gruplar İçi	2382.58	678	3.51	.16	.856	
	Toplam	2383.67	680				
Din ve Yaşam	Gruplar Arası	.76	2	.38		.19	.830
	Gruplar İçi	1385.76	678	2.04			
	Toplam	1386.51	680				

KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması

D.Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine İlişkin Farklılıklar

Gelecek beklentisinin alt boyutlarının baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği ANOVA ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir. Analize göre “Evlilik ve Aile” alt boyutunun ($F_{5,678} = 1.95, p > 0.05$) baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı; “İş ve Eğitim” alt boyutu ($F_{5,678} = 5.23, p < 0.01$) ve “Din ve Yaşam” alt boyutunun ($F_{5,678} = 4.21, p < 0.01$) baba eğitim düzeyine göre farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Farklılığın kaynağını bulmak için Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testine göre öğrencilerin gelecek beklentileri “İş ve Eğitim” alt boyutunda, babası lise mezunu olanların ($\bar{X} = 5.90, SS = 1.11$) puanı anlamlı bir şekilde babası sadece okuryazar olan katılımcıların ($\bar{X} = 5.21, SS = 1.51$) puanlarından yüksektir. “Din ve Yaşam” alt boyutuna bakıldığında ise babası ortaokul mezunu olan ve sadece okuryazar olan öğrencilerin gelecek beklentileri “Din ve Yaşam” alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu fark babası ortaokul mezunu olanların ($\bar{X} = 5.07, SS = 1.55$), babası sadece okuryazar olan öğrencilerden ($\bar{X} = 5.07, SS = 1.55$) anlamlı düzeyde yüksek puan almasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

		KT	Sd	KO	F	P	η^2
İş ve Eğitim	Gruplar Arası	49.85	5	9.97	5.23	.000	0.03

	Gruplar İçi	1291.89	678	1.91			
	Toplam	1341.74	683				
Evlilik ve Aile	Gruplar Arası	32.24	5	6.85	1.95	.084	0.01
	Gruplar İçi	2378.78	678	3.51			
	Toplam	2413.02	683				
Din ve Yaşam	Gruplar Arası	42.56	5	8.51	4.21	.001	0.03
	Gruplar İçi	1371.51	678	2.02			
	Toplam	1414.08	683				

KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması

E. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Bağlı Farklılıklar

Araştırmaya katılan öğrencilerin gelecek beklentisi puanlarının anne eğitim düzeyine göre gösterdiği farklılıklar ANOVA ile incelenmiş ve Tablo 9’da gösterilmiştir. Tablo 9’da görüldüğü gibi “İş ve Eğitim” alt boyutu ($F_{3,665} = 2.03, p > .05$), “Evlilik ve Aile” alt boyutu ($F_{3,665} = 1.56, p > .05$), “Din ve Yaşam” alt boyutunun ($F_{3,665} = 1.11, p > .05$) anne eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 9. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

		KT	Sd	KO	F	P
İş ve Eğitim	Gruplar Arası	11.91	3	3.97		
	Gruplar İçi	1300.04	665	1.96	2.03	.108
	Toplam	1311.95	668			
Evlilik ve Aile	Gruplar Arası	16.31	3	5.44		
	Gruplar İçi	2312.78	665	3.48		
	Toplam	2329.09	668		1.56	1.97
Din ve Yaşam	Gruplar Arası	6.88	3	2.29		
	Gruplar İçi	1375.18	665	2.07	1.11	.345
	Toplam	1382.06	668			

KT= Kareler Toplamı, KO= Kareler Ortalaması

F. Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklar

Kız ve erkek öğrencilerin gelecek beklentisi puanları arasındaki farklılıklar bağımsız t testi ile incelenmiştir. Tablo 10 incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin gelecek beklentisinin alt boyutları olan “İş ve Eğitim” ($t = -2.84, sd = 681, p < 0.05, d = .30$), “Evlilik ve Aile” ($t = -9.07, sd = 681, p < 0.05, d = .69$) ve “Din ve Yaşam” ($t = -1.99, sd = 681, p < 0.05, d = .21$) alt boyutları puanları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca göre “İş ve Eğitim” alt boyutunda erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 5.77, SS = 1.25$) geleceğe yönelik beklentileri kız öğrencilerden ($\bar{X} = 5.48, SS = 1.48$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu ; “Evlilik ve Aile” alt boyutunda erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 5.40, SS = 1.57$) geleceğe yönelik beklentileri kız öğrencilerden ($\bar{X} = 4.17, SS = 1.93$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu, “Din ve Yaşam” alt boyutunda ise erkek öğrencilerin ($\bar{X} = 5.56, SS = 1.37$) geleceğe yönelik beklentileri kız öğrencilerden ($\bar{X} = 5.34, SS = 1.47$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonuçlanmıştır.

Tablo 10. Gelecek Beklentisinin Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p	d
İş ve Eğitim	Kız	356	5.48	1.48	-84	.005	.30
	Erkek	327	5.77	1.25			
Evlilik ve Aile	Kız	356	4.17	1.93	-.07	.000	.69
	Erkek	327	5.40	1.57			
Din ve Yaşam	Kız	356	5.34	1.47	-1.99	.046	.21
	Erkek	327	5.56	1.37			

V. Tartışma

Ergenlerin gelecek beklentilerinin açıklanmaya çalışıldığı bu çalışmada okul yaşam kalitesi ve okula bağlılığın anlamlı etkileri olduğu görülmüştür. Okul yaşam kalitesi ve gelecek beklentisinin bir arada incelendiği çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Öğrencinin kendisini okulda mutlu hissetmesi ve okulda kaliteli vakit geçirmesi öğrencinin gelecekteki sosyal hayata hazırlanmasında etkisi olabilmektedir (Mok ve Flynn, 2002). Bu durum da çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Karatzias, Power, Flemming ve Swanson'un (2002) yaptıkları araştırmaya göre okul yaşam kalitesi puanları arttığında öğrencilerin geleceğe dair endişelerinin azaldığı görülmektedir. Okulla ilgili negatif tutum ve bakış açısına sahip olma durumu öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentilerini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir (Brier, 1995). Öğrencilerin okulda geçirdikleri zamanın kalitesi öğrencilerin gelecekteki kariyerlerini etkileyebilmektedir (Weston, 1998). Mok ve Flynn'e (2002) göre ise öğrencilerin okul yaşam kalitesi algısı öğrencilerin sosyal yaşamlarını ve geleceğe dair beklentilerini etkileyebilmektedir. Mutlu ve sağlıklı bir okul ikliminde öğrenim gören öğrencilerin gelecekteki hayatlarında daha mutlu bir birey olmaları beklenebilir (Özdemir vd., 2010). Okulla ilgili kararlar alınırken öğrencinin alınan kararlara katılması okul yaşam kalitesini artırıp öğrencinin geleceğe daha olumlu bakabilmesinde etkili olabilmektedir (Leonard, 2002). Tüm bu araştırma sonuçları bu çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmanın sonucuna bakıldığında öğrencilerin okula bağlılık düzeyi arttıkça öğrencilerin geleceğe dair beklentileri olumlu olmaktadır. Adelabu'nun (2007) yaptığı araştırma bu bulguyu destekler niteliktedir. Adelabu, öğrencilerin okula bağlılığının gelecek beklentisi düzeylerini pozitif yönde etkilediğini ileri sürmektedir. Bazı araştırmacılar okula bağlılık düzeyi ile geleceğe bakış açılarını etkileyen psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri birlikte ele almıştır (Cemalcılar, 2010; Anderman, 2002). McGraw, Moore, Fuller ve Bates'e (2008) göre okula bağlılık düzeyi ile kaygı, yalnızlık, depresyon duyguları arasında ters yönde ilişki vardır. Yıldız ve Kutlu (2015) depresif belirtilerin okula bağlanma puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Israelashvili (1997) ise öğrencilerin kendilerini okula ait olarak hissetmesi onların okula bağlılık düzeyini etkileyecektir. Ayrıca öğrencilerin okula bağlılık düzeyi ile gelecek beklentisi düzeyleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu belirterek okula karşı aidiyet duygusu hisseden öğrencilerin geleceğe dair olumlu beklentilerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Bir diğer yordayıcı değişken akademik başarıdır ve bu değişkende öğrencilerin en son dönemki not ortalaması göz önünde bulundurulmuştur. Akademik başarının; öğrencilerin gelecek beklentisi düzeyleri üzerinde anlamlı bir role sahip olmadığı sonucu elde edilmiştir. Yapılan araştırmalara bakıldığında Şimşek'in (2012) yaptığı araştırma çalışma sonuçlarını destekler nitelikte olup; diğer bazı araştırmacılar ise akademik başarı ve gelecek beklentisi arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir (Adelabu, 2007; Can, 2008; Ogurlu, 2016). Çelikel ve Erkorkmaz (2008) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin akademik başarıları arttıkça geleceğe daha umutlu baktıkları sonucunu elde etmişlerdir. Ogurlu'nun (2016) üstün zekalı ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırmasında akademik başarısı yüksek öğrencilerin geleceğe dair beklentilerinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamındaki öğrencilerin son dönem notları genel olarak düşüktür fakat notları yüksek olan öğrencilerin de gelecek beklentisi düzeyleri düşük çıkmıştır. Bu çalışmanın örneklemindeki öğrencilerin gelecek beklentileri üzerinde akademik başarının etkili olmamasının nedeni, öğrencilerin akademik hedeflerinin olmaması veya sosyal çevrelerinde yüksek akademik başarıya sahip rol modellerinin bulunmaması olabilir. Goodenow ve Grady (1993) kırsal kesimde yaşayan lise öğrencilerle yaptıkları çalışmada arkadaşlarının akademik alana verdikleri değerini öğrencilerin gelecek beklentilerini etkilediğini bulmuşlardır.

Öğrencilerin gelecek beklentisi düzeylerinin alt boyutlarına ebeveyn tutumlarının etkisi incelendiğinde; "İş ve Eğitim" ile "Din ve Yaşam" alt boyutlarında "destekleyici ve hoşgörülü" ile "koruyucu" ebeveyn tutumuna sahip öğrencilerin gelecek beklentisi puanları "dengesiz" ile "kararsız" ebeveyn tutumuna sahip öğrencilerin gelecek beklentisi puanlarından daha yüksektir. Literatürde ebeveyn tutumu ve gelecek beklentisinin bir arada ele alındığı çalışmalara rastlanılmamıştır. Yapılan benzer çalışmalara bakıldığında çalışmanın sonucuyla birkaç paralel araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurabilen, bir karar alınırken çocuğun kararlarını da dikkate alabilen, çocuklarının düşüncelerine saygı duyan bir ailede yetişen çocukların geleceğe daha olumlu bakması beklenmektedir (Tuncer, 2011). Aybek ve Çelik'in (2005) Doğu illerinden Akdeniz bölgesine göç eden çocuklar üzerinde yapmış olduğu araştırmada da ebeveynlerin çocuklarına çoğunlukla daha otoriter davrandıkları sonucunu elde etmişlerdir. Baskıcı ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğrenciler geleceğe daha kadereci yaklaşmakta ve geleceği için çok fazla çabalamamaktadırlar (Senemoğlu, 2013). Öğrencilerin gelecek beklentileri üzerine yapılan bu araştırmada "İş ve Eğitim" ile "Din ve Yaşam" alt boyutlarında farklılık bulunmasının nedeni araştırmanın yapıldığı bölgede eğitim ve yaşam koşullarının kısıtlı olması olabilir.

Bir diğer demografik değişken ailenin aylık gelir düzeyidir. Aylık gelirin öğrencilerin gelecek beklentisine etkisi incelendiğinde "İş ve Eğitim" alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuşken "Evlilik ve Aile" ile "Din ve Yaşam" alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında yüksek aylık gelire sahip öğrencilerin gelecek beklentileri düşük aylık gelire sahip öğrencilerin gelecek beklentilerinden daha yüksektir. Literatüre bakıldığında; ailenin aylık geliri yükseldikçe öğrencinin geleceğe dair beklentisinin olduğu ve geleceğe daha olumlu baktığı sonucu

elde edilmiştir (Topaktaş, 2015; Moerk ve Becker, 1971). Şimşek (2012) ve Tuncer'in (2011) yaptığı araştırmalara bakıldığında ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin öğrencilerin gelecek beklentisi puanlarında etkisi olmadığı görülmektedir. Bu durumda da sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarıyla ilgili düşük hedefler belirledikleri veya geleceğe daha karamsar baktıkları söylenilebilir.

Bu çalışmada ergenlerin gelecek beklentilerinin anne-baba eğitim düzeylerine göre farklılıkları incelenmiştir. Öğrencilerin gelecek beklentilerinde anne eğitim düzeyine dayalı anlamlı farklılık görülmezken, baba eğitim düzeylerine göre “İş ve Eğitim” alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Literatürde anne-baba eğitim düzeyine göre gelecek beklentisinin farklılaştığını gösteren çalışma sonuçlarının (Özsarı, Görücü, Altın ve Boyalı, 2018) yanı sıra herhangi bir farklılık olmadığı ortaya koyan çalışmalar da vardır (Şimşek, 2012; Tuncer, 2011). Çelikel ve Erkorkmaz (2008) ebeveynlerin eğitim seviyesi düştükçe öğrencilerin geleceğe daha umutsuz baktıkları sonucunu elde etmişlerdir. Bu çalışmanın örnekleminde baba eğitim düzeyi arttıkça “İş ve Eğitim” alanındaki gelecek beklentisinin arttığı sonucu, öğrencilerin rol-model ihtiyacına vurgu yapar niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin ataerkil bir toplumda yaşamaları ile de bu durum ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan anne eğitim düzeyine göre anlamlı farkın çıkmaması ataerkil yapı ile ilişkili olabileceği gibi bu örneklemdaki öğrencilerin annelerinin büyük bir çoğunluğunun (%79) eğitim seviyesinin ilkökul ve altında olması ile de açıklanabilir.

Cinsiyetin gelecek beklentisi puanlarında nasıl bir etkisinin olduğuna bakıldığında; kız ve erkek öğrencilerin “İş ve Eğitim”, “Evlilik ve Aile” ile “Din ve Yaşam” alt boyutlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre gelecek beklenti puanları daha yüksek olduğu bulunmuştur. Topaktaş'ın (2015) yaptığı araştırmada “Evlilik ve Aile” ile “Din ve Toplum” alt boyutlarında erkek öğrencilerin gelecek beklentisi puanları kız öğrencilere göre daha yüksektir. Çelikel ve Erkorkmaz (2008) ve Apak'a (2015) göre de erkek öğrenciler geleceğe kız öğrencilere göre daha olumlu bakmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin farklı alanlarda gelecek beklentilerin farklılaşması toplumumuzda kız ve erkeklere yüklenen toplumsal rollerden etkilendiği düşünülebilir. Ataerkil yapının hala devam ettiği Doğu Anadolu Bölgesi'nde erkeklerin daha ön planda tutulduğu, onlara daha fazla değer verildiği söylenilebilir. Bu durum da erkek öğrencilerin tüm alt boyutlarda daha umutlu olmalarını etkilemiş olabilir.

VI. Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin gelecek beklentilerinin incelendiği bu çalışmada, okul yaşam kalitesi ve okul bağlılık düzeyinin gelecek beklentilerini olumlu şekilde yordadığı fakat akademik başarının anlamlı bir biçimde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn tutumlarını “destekleyici ve hoşgörülü” ile “koruyucu” olarak algılayan öğrencilerin gelecek beklentisi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi ve baba eğitim düzeyi yükseldikçe “İş ve Eğitim” alt boyutundaki gelecek beklentisi puanlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca gelecek beklentisinin tüm alt boyutlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre gelecek beklentisi puanlarının anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Okul yaşam kalitesi ve okula bağlılığın gelecek beklentisi üzerindeki etkisi göz önüne alındığında okul yaşam kalitesi ve okula bağlılığı artıracak etmenlerin okul rehberlik programlarında ve okulların stratejik planlarında yer alması önerilmektedir. Gelecek beklentisi düzeylerinde ailesel değişkenlerin de etkisi gözlemlendiğinde okul rehberlik servisinin öğrencilerin aileleri ile önleyici rehberlik çalışmaları ve müdahale hizmetlerini içeren çalışmaların planlanması önerilmektedir. Gelecek beklentisi ve okulla ilişkili kavramların kısıtlı olduğu görülmekte ve bu araştırmaların artırılması ve diğer bölgeleri de kapsayan araştırmalar yapılması önerilmektedir. Öğrencilerin gelecek beklentilerinin artırılmasına yönelik müdahale programlarının hazırlanma çalışmaları yapılabilir.

Kaynaklar

- Adelabu, D. H. (2007). "Time Perspective and School Membership as Correlates to Academic Achievement Among African American Adolescents". *Adolescence*, 42(167), 525-538.
- Anderman, E. M. (2002). "School Effects on Psychological Outcomes During Adolescence". *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 795-809. doi: 10.1037//0022-0663.94.4.795.
- Apak, H. (2015). "Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği". *Birey ve Toplum*, 5(9), 125-142.
- Aybek, B. ve Çelik, M. (2005). "Adana İlinde Sokakta Çalışan Çocukların Bazı Demografik Özellikleri Açısından İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma". *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 16(1), 95-116.
- Brier, N. (1995). "Predicting Antisocial Behaviour in Youngsters Displaying Poor Academic Achievement: A Review of Risk Factors". *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16(4), 271-276.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç- Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, S. (2008). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Okula Bağlılık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cemalcılar, Z. (2010). "Schools As Socialisation Contexts: Understanding The Impact Of School Climate Factors On Students' Sense Of School Belonging". [Sosyalleşme Bağlamı Olarak Okullar: Okul Aidiyetinin Öğrencilerin Üzerinde Okul İklim Faktörlerinin Etkisini Anlama]. *Applied Psychology*, 59(2), 243-272. doi: 10.1111/j.1464-0597.2009.00389.x.
- Çelikel, F. Ç. ve Erkorkmaz, Ü. (2008). "Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler". *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45(4), 122-129.
- Çengel, M., Totan, T. ve Çöğmen, S. (2017). "Okula Bağlılık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 1820-1837.
- Dimitrellou, E., & Hurry, J. (2019). "School Belonging Among Young Adolescents with SEMH and MLD: The Link With Their Social Relations and School

- Inclusivity". *European Journal of Special Needs Education*, 34(3), 312-326. doi: 10.1080/08856257.2018.1501965.
- Doğan, U. ve Çelik, E. (2014). "Examining the Factors Contributing to Students' Life Satisfaction". [Öğrencilerin Yaşam Memnuniyetine Katkıda Bulunan Faktörlerin İncelenmesi]. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 14(6), 121-2128. doi: 10.12738/estp.2014.6.2058.
- Dönmez, Ş. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinde Okul İklimi, Okula Bağlılık ve Okul Yaşam Kalitesi Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eroğlu, A. (2010). "Çok Değişkenli İstatistik Tekniklerin Varsayımları". Şeref Kalaycı (Ed.). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (205-233) içinde. Ankara: Asil Yayınları.
- Finn, J. D. (1993). *Student Engagement and Student at Risk*. Washington, DC: National Center For Education Statistics.
- Finn, J. D. & Voelkl. K. E. (1993). "School Characteristics Related to School Engagement". *Journal of Negro Education*, 62(3), 249-268. doi: 10.2307/2295464.
- Frankel, J. R., Wallen, N. E. & Hyun, H. H. (1990). *How To Design And Evaluate Research In Education* (8th ed.). New York: Mc Graw Hill.
- Fredricks, J. A., Blumenfeld, P. C. & Paris, A. H. (2004). "School Engagement: Potential of The Concept, State of The Evidence". *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.
- Goodenow, C. & Grady, K. E. (1993). "The Relationship of School Belonging and Friends' Values to Academic Motivation Among Urban Adolescent Students". *The Journal of Experimental Education*, 62(1), 60-71.
- Israelashvili, M. (1997). "School Adjustment, School Membership and Adolescents' Future Expectations". *Journal of Adolescence*, 20(5), 525-535.
- Karatzias, A., Power, K. G. & Swanson, V. (2001). "Quality of School Life: Development and Preliminary Standardisation of An Instrument Based on Performance Indicators in Scottish Secondary Schools". *School Effectiveness and School Improvement*, 12(3), 265-284. doi: 10.1076/sesi.12.3.265.3449
- Karatzias, A., Power, K. G., Flemming, J., Lennan, F. & Swanson, V. (2002). "The Role of Demographics, Personality Variables and School Stress on Predicting School Satisfaction / Dissatisfaction: Review of The Literature And Research Findings". *Educational Psychology*, 22(1), 33-50. doi:10.1080/01443410120101233.
- Kızmaz, Z. (2006). "Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Koçak, O. ve Çepni, S. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Çalışma Hayatına Dair Beklentilerinin Değerlendirilmesi: Yalova Üniversitesi Öğrencileri Örneği". *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 241-265.
- Leonard, C. A. R. (2002). *Quality Of School Life And Attendance In Primary Schools*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Australia: University of Newcastle, Faculty of Education and Arts.

- MacLeod A. K & Byrne, A. (1996). "Anxiety, Depression and The Anticipation of Future Positive and Negative Experiences". *J Abnorm Psychol*, 105(2), 286-289.
- Marks, G. N. (1998). "Attitudes to School Life: Their Influences and Their Effects on Achievement and Leaving School". *Australian Council For Educational Research*, LSAY Research Report, No:5.
- McGraw, K., Moore, S., Fuller, A. & Bates, G. (2008). "Family, Peer and School Connectedness in Final Year Secondary School Students". *Australian Psychologist*, 43(1), 27-37.
- McWhirter E. H., McWhirter B. T. (2008). "Adolescent Future Expectations of Work, Education, Family and Community Development of a New Measure". *Youth Society*, 40(2), 182-202. doi:10.1177/0044118X08314257.
- Moerk, E. & Becker, P. (1971). "Attitudes of High School Students Toward Future Marriage and College Education". *National Council on Family Relations*, 20(1), 67-73. doi:10.2307/582934.
- Mok, M. & Flynn, M. (2002). "Determinants of Students' Quality of School Life: A Path Model". *Learning Environments Research*, 5(3), 275-300.
- Nurmi, J. E. (1991). "How Do Adolescents See Their Future? A Review of The Development of Future Orientation and Planning". *Developmental Review*, 11(1), 1-59.
- Ogurlu, Ü. (2016). "Hopelessness and Future Expectations Among Gifted Middle School Students". [Üstün Zekalı Ortaokul Öğrencilerinde Umutsuzluk ve Gelecek Beklentisi]. *Turkish Journal of Education*, 5(1), 4-18. doi: 10.19128/turje.30206.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Şirin, H., Karip, E. ve Erkan, S. (2010). "İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul İklimine İlişkin Algılarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 213-224.
- Özsarı, A., Görücü, A., Altın, M. ve Boyalı, E.(2018). "Üniversitelerin Spor Bilimleri Fakültesi Özel Yetenek Sınavlarına Hazırlanan Bireylerin Gelecek Beklentileri". *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 10- 22.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesine" Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, M. (2012). "Okul Yaşamının Değerlendirilmesi: Okul Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliği". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 344-355.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Şanlı Kula, K. ve Saraç, T. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 227-242.
- Şimşek, H. (2012). "Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri ve Gelecek Beklentilerini Etkileyen Faktörler". *AKU, Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi - Journal of Theoretical Educational Science*, 5(1), 90-109.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2015). *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı* (Çev.: Murat Özer). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (2006).

- Topaktaş, B. (2015). *Adölesanlarda Algılanan Sosyal Desteğin Gelecek Beklentisi ve Ruhsal Belirti Düzeyleri ile İlişkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Tuncer, M. (2011). "Yükseköğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma". *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 935-948.
- Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y. ve Taşkesen, O. (2014). "Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma". *NWSA-Education Sciences*, 9(2), 234-247.
- Van Maele, D., & Van Houtte, M. (2011). "The Quality of School Life: Teacher-Student Trust Relationships and The Organizational School Context". *Social Indicators Research*, 100(1), 85-100.
- Weston, R. (1998). "Quality of School Life in Government, Catholic and Other Private Secondary Schools". *Family Matters*, 50, 56-62.
- Yavuzer, H., Demir, İ., Meşeci, F. ve Sertelin, Ç. (2005). "Günümüz Gençliğinin Gelecek Beklentileri". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 93-103.
- Yıldız, M. A. ve Kutlu, M. (2015). "Erinlerde Okula Bağlanmanın Yordayıcısı Olarak Sosyal Kaygı ve Depresif Belirtilerin İncelenmesi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(31), 332-345.
- Yoon, J. & Järvinen, T. (2016). "Are Model PISA Pupils Happy at School? Quality of School Life of Adolescents in Finland and Korea". *Comparative Education*, 52(4), 427-448.